

ياساى ژماره ۱۸ تاييهت به كۆمهلهكان

هەريەمى كوردستانى عىراق

ماددى يەكەم :

- ۱- كۆمەلە : كۆمەلە كەسكە سىفەتتىكى ھەميشەيان ھەيەو برىتەن لە چەند كەسكى ئاسايى يان مەعنىەوى بۆ مەبەستىك كە قازانجى ماددى تىدا نەبى .
- ۲- ھەموو يانەو رىكخراو يەككىتى و مەلەبەندى رۆشنىبىرى و كۆمەلەيەتى و سەندىكاو دەزگاي خىرخواز ، كۆمەلەن و حوكمەكانى ئەم ياسايە دەيان گرەتەو . تەنيا مەگەر رىكخراو كەي ياسايىكى تايبەتى بگرەتەخۆ .
- ۳- ئەگەر كۆمەلە مەبەستىكى زانستى يا كۆمەلەيەتى يا پيشەيى يا ھونەرى يان وەرزشى يان خىرخوازي يان سوودىكى گشتى ھەبوو لەو كاتەدا ئەو كۆمەلەنە بەو پىيە پۆلەن دەكرەن و ھەريەكەيان بەپىي مەبەستى خۆى .

ماددى دووهم :

- ۱- ئەو كۆمەلەى كە بەپىي حوكمەكانى ئەم ياسايە دادەمەزرىن كەسيەتەكى مەعنىەوى دەبى و دەتوانى ھەموو كارو چالاکىەكى خۆى بنوئىنى و بۆى ھەيە مال و مولكى گويزراو و نەگويزراو ھى لە پىناوى بەدى ھىنانى مەبەستەكانى خۆى ھەبى .
- ۲- كۆمەلە ناتوانى بىيەتە كەسيەتەكى مەعنىەوى تاكو پىپرەوى ناوخۆى لە رۆژنامەى رەسمىدا لەسەر داواى بلاونەكرەتەو .

ماددى سى يەم :

- سەرۆك يا ئەو كەسەى كە دەسەلاتى پى دەدات نوئەنرەيەتى كۆمەلە دەكان لەبەردەم دادگاو لايەنە رەسمى و نارەسمىەكاندا .

ماددى چوارەم :

- ئامانجەكانى كۆمەلە دەبى ئەم مەرجانەيان ھەبى :
- ۱- دەبى ئاشكراو روون و شەرعى و رەوا بى .
 - ۲- خزمەتى كۆمەلەئىكى ديارى كراوى گەل كوردستانى عىراق بكات .
 - ۳- نابى كەرتكارى و جياوازي رەگەزى و ئايىنى و مەزھەبى بكاتە ئامانج .

۴- نابی لهگه‌ل بنهماکانی دیموکراسی و جارنامهی جیهانی مافی مرؤف ناگونجاو بیټ .

۵- نابی دژی دابو دهستووری گشتی و ره‌وشت بی .

ماددهی پینجه‌م :

پپویسته کۆمه‌لچه ریپازو هوی دیموکراتی و ناشتی بگریته بهر بو بهدی هیئانی مه‌به‌سته‌کانی به‌پپی یاسای ره‌چاوکراو .

ماددهی شه‌شه‌م :

کۆمه‌له‌ مافی خۆپیشانندان و مانگرتن و میهره‌جان و ئاهه‌نگ سازدان و په‌یداگردنی هویه‌کانی راگه‌یانندی به‌پپی یاسا په‌یره‌وکراره‌کان هه‌یه .

ماددهی جه‌وته‌م :

بو دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ مه‌رجه داوایه‌ک پپشکه‌ش به‌وه‌زیری ناوخۆ بگریټ له‌لایه‌ن ئەندامه‌ دامه‌زرینه‌کانه‌وه ئیمزا کرابی ، به‌مه‌رجی ژماره‌یان له (۱۵) ئەندام که‌مه‌تر نه‌بی و هه‌موو به‌پپی یاسا شیواو بن و پپیره‌وی ناوخۆی پپوه لکابی و ئەم زانیاریانه‌ی تیدا بیټ :

۱- ناوی کۆمه‌له‌که‌وه مه‌به‌سه‌ت له‌ دامه‌زراندنی و ، مه‌له‌بندی به‌رپوه‌بردنی و ده‌بی له‌ هه‌ریمی کوردستانی عیراق بیټ .

۲- ناوی هه‌موو ئەندامه‌ دامه‌زرینه‌ره‌کان و نازناو و ره‌گه‌زنامه و پپشه‌یان و شوینی دانیشتنیان و بروانامه و پله‌ی زانستیان .

۳- مه‌رجه‌کانی ئەندامیټی و نه‌مانی .

۴- سه‌رچاوه‌کانی دارایی کۆمه‌له‌ .

۵- ئەو ده‌ستانه‌ی که‌ نوینه‌رایه‌تی کۆمه‌له‌ ده‌که‌ن و کاروباریه‌ه‌ئسوراندنی ده‌گرنه‌ ئەسته‌ۆ و تاییه‌تمه‌ندی هه‌ر یه‌کیکیان و ریگای هه‌لبژاردن و کۆتایی پی هیئانیان .

ماددهی هه‌شته‌م :

۱- ده‌بی وه‌زیری ناوخۆ له‌ماوه‌ی (۳۰) رۆژ له‌میژرووی تۆمارکردنی داواکه‌ له‌ وه‌زاره‌ت برپاریک له‌باره‌یه‌وه‌ بدات .

۲- وه‌زیری ناوخۆ بو‌ی هه‌یه‌ ئەگه‌ر داوای دامه‌زراندنه‌که‌ مه‌رجی یاسایی ته‌واوی تیدا نه‌بوو ، بیگه‌رینیټه‌وه‌ بو‌ ده‌سته‌ی دامه‌زرینه‌ره‌ن له‌و مادده‌ی که‌ له‌ برگه‌ (۱)ی سه‌ره‌وه‌دا هاتوو ته‌واوکردنی نا ته‌واویه‌کانی و له‌گه‌ل رۆژی پپشکه‌ش کردنه‌وه‌ی داواکه‌ش ماوه‌ی سه‌یرکردن و برپار له‌سه‌ردانی یا نه‌دانی ده‌ست پی ده‌کات .

- ۳- كاتىك كە داواكە لايەك بەلايەك نەكراو ئەو ماوەيەي كە لە برگە (۱)ى سەرەوھى بەسەردا تىپەرى . ئەو بەپىي ياسا داواكە بەپىي ياسا پەسندكراوہ .
- ۴- ئەگەر وەزىرى ناوخۇ داواي دامەزراندنەكەي لەبەر ھەر ھۆيەك رەت كەردەوہ ، ئەوا ئەندامانى دامەزرىنەر بۇيان ھەيە لەماوہى (۱۵) رۇژ لە پىراگەياندننەيان بىرپارى رەتكەردنەوہكە تەمىزبەكەن لەلاي دەستەي بالاي دادگاي تەمىزى ھەرىمى كوردستانى عىراق و ئەو كاتە بىرپارى دادگا دوا بىرپارہ .
- ۵- ئەو كارانە لەكاتىكىشدا دەكرىن كە پىرەوى ناوخۇ كۆمەلەيەكى مۆلەتدراو ھەموار بىكرىت .

ماددەي نۆيەم :

دارايى كۆمەلە لەمانە پىك دىن :

۱- ئابوونەي بەشداربوونى ئەندامان .

۲- ئابوونەي سالانەي ئەندامان .

۳- بەخشىش و دەست و دىارى و پىتاك و پارەكۆكەردنەوہ و لە قەبەل كەردن لەلايەن كەس و لايەنى دىكەوہ .

۴- دەستكەوتى دىكە كە كۆمەلە لە ئەنجامى چالاي و خستەنە ماملەتى پارەكانىوہ چىنگى دەكەوى .

ماددەي دەيەم :

- ۱- كۆمەلە مال و دارايى خۇي بۇ خۇي بەرپۆھيان دەبات لە رىگەي بودجەي سالانەي كە بەپىي سىستەمى ژمىرپارى كە لەلاي فەرمانگە رەسمىيەكانى ھەرىم پەپرە دەكرى رىك دەخرى و جىبەجى دەكرى .
- ۲- ھەموو حساباتىكى كۆمەلە دەكەوتتە بەر چاودىرى دارايى ھەرىچمى كوردستان .

ماددەي يازدەيەم :

- پىپويستە لەسەر ھەر كۆمەلەو لەقەكانى ئەم تۆمارانەي خواروہ رىك بخت و ، بەمەرجى لەلاي دادنووس (كاتىبى عەدل) تەسدىق كرابن .
- ۱- تۆمارى ئەندامان : ناوى ئەندامانى كۆمەلە و ناونىشان و تەمەن و رەگەزنامەو پىشەو بىروانامەي زانستى و ھونەرى و مېژوويى ھاتنەناو كۆمەلەي تىدا تۆمار بىكرى .
- ۲- تۆمارى بىرپارەكان : و ئەمەش ھەموو بىرپارەكانى ئەنجومەنى بەرپۆھبردن و دەستەي گشتى تىدا تۆمار دەكرى و لەلايەن دەستەي بەرپۆھبردنى كۆمەلەوہ ئىمزا دەكرىن .
- ۳- تۆمارى ژمىرپارى و ھەموو داھات و خەرجىەكى تىدا تۆمار دەكرى .
- ۴- تۆمارى كەل و پەل و مال و ھەرچى مولكى كۆمەلە بى لە كەل و پەل و مولك و مالى گويىزاوہو نەگويىزاوہى تىدا تۆمار دەكرى .

ماددەي دوازدەيەم :

دەستەى گىشتى كۆمەلە بۆى ھەيە بەئارەزووى خۆى داوى رەزامەندى دوو لەسەر سىي ئەندامانى كۆمەلەكە ھەلۆەشىنئەتەو .

ماددەى سىز دەيەم :

دەشى كۆمەلە بەبىر يارىكى دادگاي بەرايى (بىدائە) ھەلۆەشىتەو داوى بىر ياردان لەسەر دامەزراندنى ، ئەمەش لەسەر داواى وەزىرى ناو خۆ يان ئەو دەستەلاتى پى دەدات دەبى و لەم حالەتەنى خوارەو :

- ۱- ئەگەر سالىك بەسەر دامەزراندنى كۆمەلەكەدا رەت بوو بوو ، دەستى بەو كارانەى نەكردبوو كە لەپىرەوئەى ناو خۆيدا ھاتوون ، يان بەبى ھۆ لە جىبەجىكردى كارەكانى وەستابوو .
- ۲- ئەگەر لە چالاكىەكانىدا لەو ھۆيانەى لادا كە لەماددەكانى (چوارەم و پىنجەم)ى ئەم ياسايەدا ھاتوون .
- ۳- ئەگەر كۆمەلە نەيتوانى بەئىنەكانى خۆى بەجى بگەيەنى ياخود پارەكەى خۆى ، يان قازانجى پارەكانى بۆ غەيرى ئەو ئامانجانە تەرخان كرد بۆى دروست بوو .
- ۴- ئەگەر چەك و تەقەمەنى لە مەلەبەند يا لە يەكەك لە لقەكانى خۆى دا عەمبار بكات .

ماددەى چوار دەيەم :

- ۱- دادگا بەگورجى سەيرى داواى ھەلۆەشانەنەو كە دەكات و بىر پارەكەى لە رۆژنامە ناو خۆيەكان دا لەماوئەى ھەفتەيەك لە مېژووى دەرچوونىەو بەلاو دەكاتەو ، ئەوئەى مەغدوورە بۆى ھەيە ئەو ھوكمە لەلای دەستەى بالى دادگاي تەمىيزى ھەريمى كوردستان لەماوئەى ۳۰ رۆژ لە مېژووى بەلاو كوردنەوئەى تەمىيزى بكات .
- ۲- ئەگەر دادگا داواكەى ھەلۆەشانەنەوئەى رەت كردهو ، ئەو بۆى ھەيە كوردارى تانوت لىدانەكە لەكار بخت .

ماددەى پار دەيەم :

كاتىك كۆمەلەكە ھەلۆەشىنرايەو ، پاكتاو كەرەويەك يان زياترى بۆ دادەنرى و ، ئەم دانانەش دەستەى گىشتى كۆمەلە دەيكات ئەگەر ھەلۆەشانەنەو كە بە ئارەزووى خۆيان بى . ياخود دەستەى گىشتى دادگاي تەمىيزى ھەريمى كوردستانى عىراق دايدەنى ئەگەر ھەلۆەشانەنەو كە قەزايى بىت و دادگاي بەرايى (بداءە)ش ھەر ئەو دەمە دەستى بەسەر دادەگرى تاكو پاكتاو كەى دەگرى .

ماددەى شاز دەيەم :

داواى تەواو كوردنى پاكتاو كوردنەكە ، پاكتاو كارەكان دەست دەكەن بە دابەش كوردنى ئەو پارانەى كەماون بەپىي پىرەوئەى ناو خۆى كۆمەلە . ئەگەر بۆ ئەمەش دەقلىك لەناو ئەو پىرەوئەدا نەبوو ، ياخود ھەبوو ، بەلام رىگەى دابەش كوردنەكەى لەتوانا بەدەربوو ، لەو كاتەدا مالى ئەو كۆمەلە ھەلۆەشىنراوئەى بۆ ئەو كۆمەلەيە

يان ئەو كۆمەلەنى كە ئامانجيان نزيكە لە ئامانجى ياخود دەدریت بەهەر لایەنەكى خیرخواز كە ئەنجومەنى
وەزیران دەست نیشانى دەكات .

ماددهى حەقدهیەم :

- ۱- وەزیری ناوخۆ بۆی هەیه كە لەهەر لادانیكى یاسای كۆمەلە ئاگادار بكاتەوه .
- ۲- كۆمەلە بۆی هەیه ئیعتزار لە بریاری وەزیری ناوخۆ بگری لەبەردەم دەستەى گشتی دادگای تەمییزی
هەریمی كوردستانی عیراق لەماوی ۳۰ رۆژ لە پیراگەیانندی بریارەكە .

ماددهى هەژدەیهەم :

- ۱- هەموو بریاریكى دەستەى گشتی كە لەگەل یاساو پیرەوی ناوخۆ دروست نەبى و یا هەركاریكى
دەستەى بەرپچۆهەری كۆمەلەو ئەنجومەنەكانى بەرپۆهەردنى لقەكان بیکەن و لەسنووری كاری خۆیان
دەربچى یاخود نادروست بى لەگەل حوكمەكانى یاساو پیرەوی ناوخۆ یان بریارەكانى دەستەى گشتی ،
دەشى بەحوكمی دادگای بەرایى (بداوه) كە مەلەبەندى گشتی كۆمەلە سەر بە ئەوه ، لەسەر داواى
كەسیكى بەرژدەهەند هەلۆهشێنێنەوه . ئەمەش لەماوی ۶۰ رۆژ لە دەرچوونی بریارەكەوه دەبى ،
یاخود لەرۆژی دەست بەكاربوونەكەیهوه . ئەوهی لەسەرەودا هاتوو هەمووی تەنیا لەگەل مافی
شارستانییدا دەگونجى .
- ۲- ناتوانرى داواکردنى بەتال كەردنەوه ئاراستەى كەسانى نیاز پاك بكرى ، ئەوانەى كە هەندى مافیان
چنگ كەوتوو لەسەر بنچینەى بریارو كارە تا نووت لیدراوهكان .

ماددهى نۆزدەیهەم :

نابى كۆمەلەى سەربازى یا نیمچە سەربازى ناكۆمەتى دابمەزرى هەروها نابى كۆمەلەى پیشەى پىك
بەینرى ، تەنیا مەگەر لەو كەسانە دابمەزرى كە هاوپیشەن .

ماددهى بیستەم :

كۆمەلە لە رەسمى دامەزراندن و لە رەسمى تەسلیق كەردنى تۆمارەكانى دەبوردى .

ماددهى بیست و یەكەم :

- هەر ئەندامىك لە ئەندامانى ئەنجومەن بەرپۆهەردنى كۆمەلەو ئەنجومەنەكانى بەرپۆهەردنى لقەكانى بەلى
سەندنى گوژمە (مبلغ) پارەیهك سزا دەدرى بەمەرجى لە ۵۰۰ دینار زیاتر نەبى و لە ۱۰۰ دیناریش كەمتر نەبى.
- ۱- ئەو تۆمارانەى رىك نەخست بى كە لەم یاسایەدا هاتوون و گووى بە مەرجە دیارى كراوهكانى نەدابى .

٢- ئەگەر لایەنی تاییبەت بەو کاروبارانەى ئاگادار نەکردبێتەووە کە بەپێی یاسا دەبێ پێی رابگەیهنری .

٣- ئەگەر ئەندامێکی وەرگرت بێ و مەرجی ئەندامیەتی بەپێی پێرەوی ناوخوای ئی تەیهتە جی .

ماددەى بیست و دووهم :

١- پێویستە لەسەر ئەو کۆمەڵانەى کە هەنە باری خۆیان لەماوەى ٦ مانگ لە رۆژی بەکارکەوتنی ئەم

یاسایە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە بگونجین .

٢- هەر کۆمەڵەیهکی کە خۆی بەحوکمی برگە (١)ی ئەم ماددەیه نەبەستیتەووە بەپێی یاسا بەهەڵوێشاوە

دادهنری .

ماددەى بیست و سێهەم :

کاروباری ریکخراوە کوردستانیەکانی کە لەبوارى یارمەتیدان و ئاوەدانکردنەووە کار دەکەن ، بەپێی

یاسایێکی تاییبەت ریک دەخرین .

ماددەى بیست و چوارەم :

بەهیج دەقیکی تر کار ناکریت کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا نەگونجی .

ماددەى بیست و پینجەم :

وەزیری ناوخوا بۆی هەیه بۆ ئاسانکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە رینمایى دروست دەربچوینى .

ماددەى بیست و شەشەم :

دەبێ وەزیرە تاییبەتەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جی بەجی بکەن .

ماددەى بیست و حەوتەم :

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاوکردنەووەى لە رۆژنامەى رەسمى دا کارى پێ دەکری .

جوهر نامق سالم

سەرۆکی ئەنجومەنى نیشتمانى کوردستانی عێراق